

ΤΟ ΚΑΛΟΥΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΩΣ ΜΑΘΗΜΑ ΑΥΘΕΝΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Ιωάννη Β. Κογκούλη
Ομ. Καθηγήτῃ Παιδαγωγικῆς – Κατηχητικῆς
Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ

Εισαγωγή

Ως γνωστόν, στο πλαίσιο της σύγχρονης Ευρώπης του πολυπολιτισμού οι κάθε είδους «εξουσιαστές» δε διστάζουν να εργαστούν για τη μετάλλαξη της ταυτότητας των λαών, και μάλιστα μέσω της προβολής, εκτός των άλλων, του θρησκευτικού πλουραλισμού και της θρησκευτικοποίησης της επιστήμης. Στο Ελλαδικό χώρο, στο όνομα του «εκσυγχρονισμού», φαίνεται να επιδιώκουν, μέσα από το λαθρεμπόριο των παραποιήσεων της «ταυτότητας» και του προορισμού μας, τη μετάλλαξή μας ως Γένος. Έτσι, αναμασώντας τα συνθήματα του Διαφωτισμού, και όχι μόνο, κάνουν λόγο για Νέα Ελλάδα και για νέο σχολείο. Όμως, στην πράξη, τραυματίζοντας την ψυχοσωματική ανάπτυξη του Έλληνα μαθητή, συντελούν στην αποδόμηση, τη συντριβή και τη μετάλλαξη της αυθεντικής προσωπικότητάς του. Απώτερος σκοπός φαίνεται να είναι η σταδιακή καταρράκωση του νέου ανθρώπου και η χειραγωγήσή του.

Σε αντίθεση με τα ανωτέρω, κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί ότι το σχολείο και γενικότερα η εκπαίδευση στηρίζεται, ή μάλλον, οφείλει να στηρίζεται σε δύο ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΠΥΛΩΝΕΣ:

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΥΛΩΝΑΣ είναι η Αυθεντική Παιδεία και η δια της, μέσω αυτής ανάδειξη του σχολείου σε διδασκαλείο ΑΡΕΤΩΝ και καλλιέργεια του ήθους των μαθητών.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΥΛΩΝΑΣ αφορά στην καλλιέργεια δεξιοτήτων στους μαθητές και γενικότερα στις επιστημονικές εξειδικεύσεις τους.

Ως προς τον πρώτο πυλώνα κρίνεται αναγκαίο να διευκρινιστούν ότι παιδεία, αγωγή, εκπαίδευση και μάθηση προϋποθέτουν την ατέλεια του ανθρώπου. Οι προσανατολισμοί τους αφορούν στις προσπάθειες εκ μέρους του αναπτυσσόμενου ανθρώπου απόκτησης ή μετατροπής γνώσεων, δεξιοτήτων, εμπειριών, συμπεριφορών, τρόπων και στάσεων ζωής και, ασφαλώς, αφορούν στη γνωστική, συναισθηματική, βουλητική και πνευματική ανάπτυξή του και στην εξασφάλιση υγιών διαπροσωπικών σχέσεων. Από την άποψη αυτή ο εν λόγω πυλώνας προσφέρει πνοή ζωής και νοηματοδοτεί το δεύτερο πυλώνα, που αφορά στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων και των επιστημονικών εξειδικεύσεων του κάθε μαθητή.

1. Η Αυθεντική Παιδεία και ο ολοκληρωμένος άνθρωπος

Οι ανωτέρω δύο πυλώνες συνδέονται με την πορεία ολοκλήρωσης - τελείωσης του αναπτυσσόμενου ανθρώπου και μάλιστα στο πλαίσιο της διαπαιδαγώγησής του, για την οποία ο Δημόκριτος σημειώνει πως «*η φύση και η διδαχή (Παιδεία) είναι παραπλήσια πράγματα. Γιατί η διδαχή (Παιδεία) μεταμορφώνει τον άνθρωπο και, όταν τον μεταμορφώσει, τον αποκαθιστά στη φυσική του κατάσταση*»¹.

¹. «*Η φύσις και η διδαχή παραπλήσιόν εστι. Και γαρ η διδαχή μεταρρυσμοί τον άνθρωπον, μεταρρυσμούσα δε φυσιοποιεί*» (Fragmenta, 33,3).

Τα ανωτέρω προβάλλουν το ακόλουθο ερώτημα:

- Ποιος είναι ο τέλειος άνθρωπος, ο οποίος να μπορεί να αποτελέσει το πρότυπο μίμησής του για κάθε προσπάθεια διαπαιδαγώγησης των παιδιών και των εφήβων, δηλαδή των μαθητών;

Αναφερόμενος κάποιος στις θέσεις και απόψεις που κατά καιρούς ως απάντηση στο εν λόγω ερώτημα έχουν εκφραστεί, επισημαίνουμε όσα ο άγιος Ιουστίνος Πόποβιτς έχει επισημάνει. Κατ' αυτόν, ο Πλάτων αναζητεί τον τέλειο άνθρωπο στον κόσμο των ιδεών. Ο Βούδας μεταφέρει τους πόθους της τελειότητας σε κάποιο επέκεινα βασίλειο της αιώνιας απάθειας, δηλαδή στο Νιρβάνα. Ο Μωσής αναζητεί την άνωθεν βοήθεια. Ο Μωάμεθ, πατώντας πάνω στα πτώματα των «απίστων» αναζητεί ένα φιλήδονο παράδεισο. Ο Καντ βασανίστηκε από το ανολοκλήρωτο του ανθρώπινου είναι. Ο Σαίξπηρ έζησε το ανολοκλήρωτο του ανθρώπου ως ανυπόφορη τραγικότητα. Ο Γκαίτε, μέσα από την επιθανάτια κραυγή «φως περισσότερο φώς», έδειξε τη μεγάλη δυστυχία του. Ο Τολστόι, λίγο πριν από το θάνατό του, θέλησε να φύγει από τον εαυτό του. Ο Νίτσε μπροστά στην τραγική ατέλεια και τον αχαλίνωτο πόθο για τον ανώτερο και τελειότερο άνθρωπο οδηγήθηκε στην τρέλα².

Για μας, απαντώντας στο ποιος είναι ο τέλειος άνθρωπος συμπληρώνουμε τη θέση του Πρωταγόρα, την οποία μας διασώζει ο Πλάτων, «πάντων χρημάτων (πραγμάτων) μέτρον άνθρωπος»³, με το: «πάντων χρημάτων (πραγμάτων) μέτρον ο Θεάνθρωπος». Αυτό οδηγεί και στον καθορισμό της διαφοράς μεταξύ της Παιδείας στο πλαίσιο του καλούμενου ανθρωπισμού και της θεανθρώπινης διάστασής της.

Ο αποτυπωμένος στο πρόσωπο του Θεανθρώπου τέλειος τύπος του ανθρώπου αποτελεί τον πυρήνα της **Αυθεντικής Παιδείας**. Αυτή η Παιδεία αποκαλύπτει στον κάθε άνθρωπο το αυθεντικό νόημα της ζωής.

Η **Αυθεντική Παιδεία** φωταγωγεί τον άνθρωπο, τον καθαρίζει, τον αγιάζει και τον απαθανάτιζει. Κάθε άλλη παιδεία, όπως και αυτή του Διαφωτισμού, είναι ό,τι αποκαλεί ο άγιος Μέγας Βασίλειος ανόητη και βλαβερά⁴.

1.1. Αυθεντική Παιδεία και ο ρόλος του σχολείου

Στο χώρο του σχολείου η απουσία της και μάλιστα και της, μέσω αυτής ανάδειξής του σε διδασκαλείο ΑΡΕΤΩΝ και καλλιέργειας του ήθους των μαθητών έχει ως αποτέλεσμα:

1. Να βγαίνουν από τα σχολεία μας ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ πνευματικά ανάπηροι, ικανοί για όλα⁵.

Εδώ παρενθετικά αναφέρω για όσους προβάλλουν το «ουδέτερο-κοσμικό» σχολείο, πως:

2. Δεν υπάρχει ουδέτερη γνώση, ούτε ιδεολογικά αποστειρωμένη γνώση, ούτε άχρωμη ηθική και, κατά συνέπεια, αποκλείεται η δυνατότητα καλλιέργειας στους μαθητές ΑΧΡΩΜΟΥ ήθους.

2. Αγίου Ιουστίνου Πόποβιτς, *Ορθόδοξος Εκκλησία και Οικουμενισμός*, μετάφραση: Αμφιλόχιου Ράντοβιτς, Έκδοση Ορθόδοξος Κυψέλη, Θεσσαλονίκη 1974, σσ. 187-189.

3. Πλάτων Θεαίτητος, 151 Ε.

4. Κατά τον άγιο Μέγα Βασίλειο, η «αφέλιμος παιδεία» βρίσκεται στον αντίποδα «της ανοήτου και βλαβεράς» (Μ. Βασιλείου, *Εις αρχήν των Παροιμιών*, 6, PG 31, 397).

5. Βλ. λεπτ. Ι. Β. Κογκούλη, *Διδακτική του μαθήματος των Θρησκευτικών -Μαθήματος Παιδείας και Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς-* στην *Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*, Έκδοση Β', Εκδόσεις. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2014, σ. 374.

3. Η μέσω της Αυθεντικής Παιδείας καλλιέργεια του ήθους, της πρόσληψης του υγιούς και ανδρείου φρονήματος, της αγαπητικής ωραιότητας, στοιχεία που καλούνται να αποτελούν την ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ των νέων γίνεται με τη χρήση «υλικών» που προέρχονται από τη δική μας περιρρέουσα ατμόσφαιρα, της δικής μας παράδοσης και ζωής.

1.2. Αυθεντική Παιδεία και ο ρόλος των βασικών μαθημάτων στο ελληνικό σχολείο

Το ελληνικό σχολείο που θα εγγυηθεί την αυθεντική καλλιέργεια του ήθους των μαθητών, το οποίο να απορρέει από την Αυθεντική Παιδεία είναι το ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥΝ ελληνικό σχολείο, το ΜΟΝΟ που μπορεί να συμβάλει στην ανόρθωση του Γένους μας, στη δημιουργία ΑΝΑΧΩΜΑΤΟΣ στις προσπάθειες ΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗΣ του, καθώς, επίσης, στην παροχή ουσιαστικής βοήθειας για την έξοδό του από την ΗΘΙΚΗ ΚΡΙΣΗ προς την ΟΡΘΗ πορεία του. Σε αυτό το σχολείο ο ρόλος βασικών μαθημάτων, όπως είναι το μάθημα της «Γλώσσας», της Ιστορίας και του καλούμενου μαθήματος των Θρησκευτικών, δηλαδή του μαθήματος της Παιδείας και Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς, του διδασκαλείου των αρετών, είναι σημαντικότερος. Εξάλλου, ένας λαός που χάνει την γλώσσα, την ιστορία και την παράδοσή του οδηγείται σε αφανισμό.

Ως προς το τελευταίο μάθημα σημειώνω τα ακόλουθα:

1. Το καλούμενο μάθημα των Θρησκευτικών, όπως και η μετάλλαξη της Κατηχητικής επιστήμης σε Θρησκευοπαιδαγωγική, έχουν τις ρίζες τους στην εποχή του καλούμενου Διαφωτισμού, κατά την οποία εντάθηκε ο πόλεμος εναντίον του χριστιανισμού⁶.
2. Η ονομασία του: «μάθημα των Θρησκευτικών» ΑΠΟΤΕΛΕΙ αντιγραφή του αντίστοιχου στο Βαυαρικό Πρόγραμμα μαθήματος (Religionsunterricht), το οποίο επιβλήθηκε στην περίοδο της Βαυαροκρατίας, όταν, αφού ελληνικά χέρια δολοφόνησαν τον γνήσιο Εθνάρχη Ιωάννη Καποδίστρια, η Ελλάδα βρέθηκε υπό ξένη επιτροπεία, η οποία, δυστυχώς, συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.

Εδώ μάλλον έχουν εφαρμογή οι λόγοι του Παπαδιαμάντη: *«Δεν έχει μόνο ικανούς ανθρώπους ο ελληνικός λαός, έχει таланτα πλήθος και φαντασία και ηρωισμό και αυτοθυσία και κάποτε ιδιοφυία, μα δεν έχει ακόμη δική του σκέψη»*⁷.

2. Η Αυθεντική Παιδεία, οι προσανατολισμοί του σχολείου και το καλούμενο μάθημα των Θρησκευτικών

Ο προσανατολισμός του σύγχρονου ελληνικού σχολείου και μάλιστα, ως προς την υγιή διαπαιδαγώγηση των μαθητών, δεν έχει καμιά σχέση με αυτά που οραματίστηκε ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός. Μάλιστα, αν μελετήσει κανείς τα Μαθηματάρια της εποχής της Τουρκοκρατίας θα ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙ:

- Το χάσμα της ΑΥΘΕΝΤΙΚΗΣ Παιδείας, η οποία όντας θεανθρωποκεντρική και αποτελώντας πραγματικό διδασκαλείο αρετών, ΠΡΟΣΦΕΡΟΤΑΝ στα σκλαβωμένα ελληνόπουλα, από τη σημερινή, που απλά θεωρείται από κάποιους ανθρωπιστική.

⁶. Βλ. λεπτ. Ι. Β. Κογκούλη, *Κατηχητική και Χριστιανική Παιδαγωγική*, Έκδοση Δ', Εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2016, σ. 54.

⁷. Βλ. Γεωργίου Θεοδοκά, *Τετράδια ημερολογίου*, 1939-1953, Αθήνα, σ. 630.

Δυστυχώς, ως προς την ονομασία του εν λόγω μαθήματος συνέβη ότι και με την ιστορία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, την οποία, ως γνωστόν, το 1565 ο Ieremias Wolf αποκάλεσε Βυζαντινή Αυτοκρατορία και από τότε όλοι κάνουμε λόγο για Βυζάντιο, Βυζαντινή τέχνη, Βυζαντινή μουσική κ.λπ.

2.1. Η Αυθεντική Παιδεία και ο όρος: «μάθημα των Θρησκευτικών» στο πλαίσιο των προσανατολισμών του σχολείου

Στο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαίο να διευκρινιστεί πως, δυστυχώς, προσωπικά αποδεχθήκαμε τον όρο: «μάθημα των Θρησκευτικών» ως *terminus technicus*. Αντίθετα, δεν δεχθήκαμε τον όρο «Religionspaedagogik» (Θρησκευτική Παιδαγωγική), εμμένοντας στον όρο «Χριστιανική Παιδαγωγική», παρά τις, προς τούτο, ποικίλες αντιδράσεις.

Όμως, ως προς τους προσανατολισμούς, η χριστιανική αγωγή, όπως, ασφαλώς, και η κατήχηση, ευθύς εξ αρχής παρατηρήσαμε πως αυτή δεν είναι δυνατόν να πηγάσει «αποκλειστικώς με το ατομοκρατικό ιδεώδες, το οποίον, ως γνωστόν, είναι γέννημα και θρέμμα όχι των προσωπικών τάσεων, τας οποίας ενεφάνισεν η αρχή των νεωτέρων χρόνων. Ούτε με το κοινωνιοκρατικόν ιδεώδες, δια του οποίου επιδιώκεται ορθώς μεν η ένταξις εις την κοινωνίαν και η συναφής προς τας ανάγκας και τας απαιτήσεις της συμμόρφωσις και συμπεριφορά του ατόμου, παραθρωρείται όμως αυτό τούτο το άτομο ως πρόσωπον, και μάλιστα ως πρόσωπον ανήκον εις τη Εκκλησίαν. Κατά παρόμοιον τρόπον δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ως συμπίπτον με τον καλούμενον ανθρωπιστικόν ιδεώδες, το οποίον, ως γνωστόν, είναι ξένον προς πάσαν αναγνώρισιν εξαρτήσεως του ανθρώπου από τον Θεόν, ως βασισμένον εις την εγωϊστικήν αυτοπεποίθησιν περί του αυτοδυνάμου του ανθρώπου. Αλλά και το καλούμενον θρησκευτικόν ιδεώδες δεν είναι δυνατόν να νοηθή ως διαφορετικώτερον των ανωτέρω, διότι είναι ελάχιστα εκκλησιαστικόν, καθ' όσον ομιλεί αορίστως περί ενός απολύτου μεταφυσικού όντος, μετά του οποίου και καλείται ο άνθρωπος να ταυτισθή». Τόσο η χριστιανική αγωγή όσο και η κατήχηση «αποτελεί περίπτωσιν αγωγής όλως διαφόρου κατηγορίας, πηγάζουσα εκ της περί του εν Χριστώ καινού ανθρώπου διδασκαλίας της Εκκλησίας»⁸. Μάλιστα, εμμένοντας στη θέση αυτή κάναμε λόγο για το ορθόδοξο ιδεώδες και για θεανθρωποποίηση του ανθρώπου και για αγωγή θεανθρωποκεντρική⁹. Επίσης, σημειώσαμε ότι «στη θεανθρώπινη βάση στηρίχτηκε η αγωγή σ' όλη τη βυζαντινή (ρωμαϊκή) περίοδο. Αυτή αποτελούσε κριτήριο θεώρησης του κόσμου και της ζωής»¹⁰.

Παράλληλα, αναδεικνύοντας τη συνέχεια των μορφωτικών ιδεωδών από την αρχαιότητα στη χριστιανική περίοδο σημειώσαμε ότι: «Στον ελληνορθόδοξο χώρο δεν καταργείται το ιδεώδες του ήρωα και του καλού καγαθού. Απλώς συμπληρώνεται... με το ιδεώδες του αγίου. Με βάση το ιδεώδες του αγίου, η Παιδεία, η αγωγή και η εκπαίδευση αντιμετωπίζονται οντολογικά, αποβλέποντας... στο να ζει ... μέσα μας ο Χριστός.... **Μια τέτοια Παιδεία δεν αρκείται στην απλή πληροφόρηση, στον καταρτι-**

8. Βλ. Λεπτ. Ι. Β. Κογκούλη, *Η Ευχαριστιακή αγωγή εις την παιδικήν ηλικίαν των 6-13 ετών –Ορθόδοξος θεώρησις και συμβολή εις την μυστηριακήν αγωγήν-* (διατριβή επί διδακτορία) Θεσσαλονίκη 1980, σ. 111-112.

9. Ι. Β. Κογκούλη, *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, Έκδοση Ζ' Εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2016, σ. 297 (α' έκδοση 1985, σ. 198).

10. Ι. Β. Κογκούλη, *Το μάθημα των Θρησκευτικών στη Μέση εκπαίδευση (1833-1932) – Συμβολή στην ιστορία της Νεοελληνικής εκπαίδευσης-* Έκδοση Β', Εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 18.

σμό, στην κοινωνική καταξίωση, ή απλώς στην καλή συμπεριφορά των μαθητών, αλλά στον εξαγιασμό της ζωής τους»¹¹.

Και επειδή κάποιοι οι οποίοι επιζητούν την προσαρμογή του καλούμενου μαθήματος των Θρησκευτικών προς τις απαιτήσεις του στηριγμένου στο Διαφωτισμό εκπαιδευτικό σύστημα, υποστηρίζουμε, ότι όπως κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο, η θεανθρώπινη βάση δεν παρεμπόδιζε την εφαρμογή του προγράμματος, γνωστού ως trivium και quatrivium, με αποτέλεσμα να διδάσκονται με άνεση η γραμματική, η ρητορική, έτσι και ο όποιος εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού συστήματος δεν εμποδίζει τον θεανθρωποκεντρικό προσανατολισμό του. Η εν λόγω παράδοση διατηρήθηκε και κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, κατά την οποία στο χώρο της εκπαίδευσης παρατηρήθηκαν καθαρά γηγενείς ανανεωτικές προσπάθειες.

2.2. Η Αυθεντική Παιδεία και η ανάγκη αντικατάστασης του όρου: «μάθημα των Θρησκευτικών» σε μάθημα Παιδείας και Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς

Τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας διαφόρων αιτιών, στις οποίες συγκαταλέγεται και οι προσπάθειες μετάλλαξης του Γένους μας, η χρήση του όρου «**Θρησκευτικά**» κατάκτησε αποπροσανατολιστική και μάλιστα τη στιγμή που, ως γνωστόν:

Ο Χριστιανισμός δεν μπορεί να κατηγοριοποιηθεί μεταξύ των θρησκειών, αφού ο Χριστός ίδρυσε Εκκλησία και ΟΧΙ θρησκεία. Εξάλλου, ως θρησκεία νοείται ο Χριστιανισμός που έχει ΑΠΟΚΟΠΕΙ από τον Χριστό.

Στο σημείο αυτό απλά υπενθυμίζω πως, μπροστά από κάποια χρόνια και μάλιστα με το Προεδρικό Διάταγμα αρ. 374/ΦΕΚ Α΄ αρ. φύλλου 133/4.9.1991 και το Προεδρικό Διάταγμα αρ. 403/ΦΕΚ Α΄ αρ. φύλλου 172/4.10.1993, στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Δημοτικό σχολείο):

- Το καλούμενο μάθημα των Θρησκευτικών ΜΕΤΟΝΟΜΑΣΘΗΚΕ σε: Μάθημα Ορθόδοξης Χριστιανικής Αγωγής.

Δυστυχώς, στον τόπο μας τέτοιες προσπάθειες κρατούν λίγο. Μετά το 2003 κάποιοι που ΑΡΝΟΥΝΤΑΝ να έχουν «δική τους σκέψη» επανέφεραν την παλιά ονομασία του εν λόγω μαθήματος: «μάθημα των Θρησκευτικών».

Επειδή, η έννοια «Θρησκευτικά» είναι σε μεγάλο βαθμό αρνητικά φορτισμένη και ξένη προς την Ελληνορθόδοξη παράδοση και ζωή μας.

Είναι καιρός οι υπεύθυνοι στο χώρο της διαπαιδαγώγησης των παιδιών και των εφήβων και κατά συνέπεια των Ελλήνων μαθητών, στηριγμένοι στην, κατά τον Α. Παπαδιαμάντη, «δική μας σκέψη»:

- Να ΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ για την μετονομασία του καλούμενου μαθήματος των Θρησκευτικών (Religionsunterricht):
1. Για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, σε ΜΑΘΗΜΑ με την ονομασία: Ελληνορθόδοξη αγωγή [Πρβλ. ΦΕΚ Α΄ 133/4.9.1991] και
  2. Για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε ΜΑΘΗΜΑ με την ονομασία: Παιδεία και Ελληνορθόδοξη Κληρονομιά ή απλά Ελληνορθόδοξη Παιδεία¹².

3. Οι προσανατολισμοί και το περιεχόμενο του καλούμενου μαθήματος των Θρησκευτικών, δηλαδή τους μαθήματος Παιδείας και Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς

¹¹. Ι. Β. Κογκούλη, *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική ...ό.π.*, σ. 308.

¹². **Σημείωση:** Κάποτε, για αποφυγή εντάσεων, ως ανήκοντες στην ενιαία Ευρωπαϊκή κοινότητα, την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία υποτίθεται ότι είναι στη βάση της χριστιανική, είχαμε προτείνει για το εν λόγω μάθημα και τον τίτλο: **Χριστιανική Παιδεία**.

Μετά τα ανωτέρω επισημαίνουμε ότι **Η ΒΑΣΗ** όλων των Προγραμμάτων Σπουδών (Αναλυτικών Προγραμμάτων) και των τριών βαθμίδων της εκπαίδευσης και, κατά συνέπεια, του καλούμενου μαθήματος των Θρησκευτικών, δηλαδή τους μαθήματος Παιδείας και Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς είναι:

- Ο ορισμός των κατευθυντηρίων και των επιμέρους σκοπών που αυτά οφείλουν να υλοποιήσουν στο χώρο του σχολείου.

3.1. Αυθεντική Παιδεία και οι κατευθυντήριιοι σκοποί στην ελληνική εκπαίδευση

Στα «**πορίσματα**» του «**Εθνικού διαλόγου για την Παιδεία**» (27.5.2016) και στο κεφάλαιο που περιλαμβάνεται με την υπογραφή της Ομότιμης Καθηγήτριας Βασιλικής Δενδρινού, μεταξύ των άλλων, για τους μαθητές προτείνεται αυτοί να ΑΠΟΚΤΗΣΟΥΝ: «-ακεραιότητα χαρακτήρα, αυτοπεποίθηση και αυτοσεβασμό, -ανεξαρτησία, αυτοέλεγχο και υπευθυνότητα, -επινοητικότητα και εφευρετικό πνεύμα, -συνεργατικό πνεύμα για την επίτευξη ατομικών και συλλογικών στόχων και επίλυση συγκρούσεων, -ικανότητες για αλληλέγγυα κοινωνική συμπεριφορά» κ.α. (σ. 89-90).

Βέβαια, στους εν λόγω σκοπούς της Παιδείας, δε συμπεριλαμβάνονται οι πηγές της εγκυρότητάς τους.

Στο σημείο αυτό προσωπικά έχουμε ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΕΙ τα ακόλουθα:

*«Με ΘΕΜΕΛΙΟ την ΑΥΘΕΝΤΙΚΗ Παιδεία,
ΚΕΝΤΡΟ το δίπολο: πρόσωπο – κοινότητα,
ΟΔΗΓΟ την υγιή διδασκαλία,
ΚΑΘΕ διαδικασία αγωγής, εκπαίδευσης και διδασκαλίας
ΑΠΟΣΚΟΠΕΙ, ώστε παιδαγωγούμενοι και παιδαγωγοί (μαθητές και δάσκαλοι και καθηγητές):*

Να επι-κοινωνούν, να συνεργευσούν, να αλληλοστηρίζονται, να συμπορεύονται ΩΣΤΕ, να βοηθηθούν οι νέοι και, πρωτίστως, οι μαθητές να ΓΙΝΟΥΝ:

Άρτιοι, ολοκληρωμένοι ως προσωπικότητες, «κοσμοπολίτες», αποτελούντες «κόσμου κόσμον»¹³ (κόσμημα - στολίδι), οικουμενικοί, παγκόσμιοι άνθρωποι και ΟΧΙ παγκοσμιοποιημένοι»¹⁴.

3.2. Η Αυθεντική Παιδεία ως διδακτήριο αρετών

Απόρροια των προσανατολισμών της Παιδείας, εκπαίδευσης και διδασκαλίας είναι η πλαισίωσή τους με συγκεκριμένο περιεχόμενο με το οποίο αυτοί υλοποιούνται. Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητη η ακόλουθη επισήμανση:

1. Η Αυθεντική Παιδεία συνιστά διδασκαλείο αρετών. Ο άγιος Μέγας Φώτιος αναφέρει: «**Η απόκτηση της παιδείας είναι για τον ηλικιωμένο πάρα πολύ δυνατό στήριγμα της ζωής, και αυτόν που βρίσκεται στην ακμαία νεανική ηλικία του τον μεταφέρει χωρίς λύπη στην ωραιότητα της αρετής**». Ο ίδιος προτρέπει: «**Παίδευε λοιπόν τα παιδιά σου στη σοφία και την αρετή, ώστε και όταν είναι νέοι να έχουν ωραία ζωή, και όταν θα έχουν γεράσει να μη χρεια-**

¹³. Πρβλ. Θεία Λειτουργία των «Αποστολικών Διαταγών», στο: Ι. Φουντούλη, *Κείμενα Λειτουργικής τευχ. Γ', Θεία Λειτουργία*, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 337.

¹⁴. Για το σκοπό και προσανατολισμό της Παιδείας βλ. λεπτ. Ι. Β. Κογκούλη, *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, ... σ. 292 κ.ε.

σθούν τη βοήθεια των άλλων»¹⁵. Επίσης, σε ομιλία του προς τους κατηγουμένους τους προτρέπει να εσωτερικεύσουν στις ψυχές τους όσα ακούν στην κατήχηση «Ὡστε ἐκεῖ με τὴν μελέτη ὄσων χειραγωγούν στην ἀρετὴ, να ἐπιτευχθεῖ ἡ πρόοδος τῶν καλῶν πράξεων. Γιατί με τὴ μελέτη τῆς ἀρετῆς φύεται ἡ ἀγαθὴ τῆς ἀγαθῆς πράξης. Καὶ ἡ πράξη καθὼς προχωρεῖ ρυθμιζόμενη με τὸν λόγο, γίνεται ἐυκολότερη ἐξῆ κι ἐυκολότερα ἔλκει τοὺς συμβοηθοὺς καὶ γίνεται χορηγὸς τῶν ὁμοίων, ἐπειδὴ σαν τεχνίτης ὁ γεωργὸς λόγος συνηθίζει νὰ σπέρνει σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἱερό ἐδαφὸς τῆς ψυχῆς καὶ νὰ συναυξάνει ὅλες μαζί τὶς ἀρετές, καὶ δὲν ἀφήνει νὰ ἀποσυνδέονται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ νὰ διασκορπίζονται»¹⁶.

2. Στον Ἑλληνορθόδοξο χώρο δὲν ἀναφερόμαστε ἀπλᾶ σε ἀξίες, «παλιές», «νέες», «σύγχρονες». Ἀντίθετα, κάνουμε λόγο γιὰ **στάσεις ζωῆς**.

Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖο εἶναι ἀναγκαῖο νὰ διαλευκανθεῖ ὅτι πολλοὶ σήμερα, ὅταν ἀναφέρονται στὴν κρίση τῶν «αξιών», κάνουν λόγο γιὰ μιὰ λαθάνουσα πορεία μετάβασης σε καινούργιες «αξίες» καὶ μοντέλα αξιών. Τὸ ἐν λόγω πρόβλημα γίνεται ἐντονότερο, ἀν λάβουμε ὑπόψη καὶ τὸ σημερινὸ πλουραλισμὸ. Ὅμως, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, ὅπως καὶ ὁ ἄνθρωπος κάθε ἐποχῆς, ἀναζητᾷ τὸ νόημα τῆς ζωῆς του. Ἡ ὀρθόδοξη πίστη καὶ ζωὴ δὲν κάνει λόγο γιὰ «αξίες». Ἐδραιωμένη στους λόγους τοῦ Χριστοῦ «ἐγὼ εἰμι ἡ οδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ»¹⁷, στοχεύει στὴν ἀνανέωση τοῦ ἀνθρώπου, στὴν ἀναγέννησή του. Ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νὰ ζεῖ «ἐν Χριστῷ». Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μᾶς χειραγωγεῖ στὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ, ἡ ὁποία εἶναι ζωὴ που ἀπομακρύνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀλλοτριώση, τὴν υποδούλωση, τὸ θάνατο καὶ τὸν οδηγεῖ πρὸς τὴν ἀλήθεια, τὴν ἐλευθερία, τὴ ζωὴ¹⁸.

¹⁵. Τὸ κείμενο εἶναι τὸ ἀκόλουθο: «Τῆς παιδείας ἡ κτήσις τῶ γεγηρακότι κρατίστη γίνεται τοῦ βίου βακτηρία, καὶ τὸν ἀσθενούντα τὴν νέαν ἡλικίαν εἰς ἀρετῆς ὥραν ἀλύτως διαβάζει. Παιδεύει τοῖνυν σοφίαν καὶ ἀρετὴν τοὺς σοὺς παῖδας, ἵνα καὶ νεᾶαζοντες ὠραίαν ἔχῃσιν τὴν πολιτείαν, καὶ γεγηρακότες μὴ δεήσωνται τῆς ἐτέρων βοηθείας». (Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, «Ἀπαντὰ τὰ ἔργα, 13, Ἐπιστολαί (Α' - Ρ' - Τ') εἰς βιβλία τρία (κείμενο-μετάφραση—σχόλια Ε. Μερετάκης) εκδ. οἶκος Ἀδελφοὶ Μερετάκη, «Τὸ Βυζάντιον» (ΕΠΕ), Θεσσαλονίκη 2007, σ. 441).

¹⁶. Τὸ κείμενο ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἀλλὰ χρὴ καὶ νμάς μὴ μόνον μέχρι τῶν ακοῶν περιγράφειν τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐαυτῶν ἔνδον παραπέμπειν ψυχαίς, ἵν' αὐτόθεν νμῖν τὴ μελέτη τῶν εἰς ἀρετὴν χειραγωγούντων ἢ τῶν καλῶν πράξεων ἐπίδοσις εὐρὴ προκοπήν-εν μελετῆ γὰρ ἀρετῆς φύεται πράξεως ἀγαθῆς· πράξις δὲ λόγω, καθ' ὃ πρῶσι, ρυθμιζομένη ῥαὸν μὲν εἰς ἐξὶν στηρίζεται, ῥαὸν δὲ τὰς συνερίθους ἐφέλκεται καὶ τῶν ὁμοίων γίνεται ποριστικὴ, ἄτε δὴ τοῦ Λόγου γεωργοῦ τεχνίτου δίκην εἰς τὸ αὐτὸ τῆς ψυχῆς ἐδαφὸς σπεῖρειν τε καὶ συναυξάνειν ἐιωθότος τὰς ἀρετὰς καὶ οὐκ ἐάντος αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων διασπᾶται καὶ διασκίδνασθαι». (Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, «Ἀπαντὰ τὰ ἔργα, 12, Ἐπιστολαί (Α' - ΙΘ') εἰς βιβλία τρία (κείμενο-μετάφραση-σχόλια Ε. Μερετάκης) εκδ. οἶκος Ἀδελφοὶ Μερετάκη, «Τὸ Βυζάντιον» (ΕΠΕ), Θεσσαλονίκη 2007, σσ. 50-53).

¹⁷. Ιω. 14, 6.

¹⁸. Βλ. λεπτ. Ι. Β. Κογκούλη, Ἡ θεανθρώπινη διάσταση τῆς Ὀρθοδόξου Παιδείας, στο: Πρακτικὰ Ἡ Πανελληνίου θεολογικοῦ συνεδρίου: «Ἡ Ἐκκλησία ἐνώπιον τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων», (3-5 Σεπτεμβρίου 1999), Ἀθήναι 2000, σ. 358 κ.ε. Ἐδώ, μεταξύ τῶν ἄλλων, ἀναφέρουμε πὼς ὅλοι μᾶς, «καλοῦμαστε ... νὰ ζήσουμε “ἐν Χριστῷ”, νὰ συμπερευθοῦμε [στιχηρὸ τῶν αἰνῶν τοῦ ὁρθοῦ τῆς Μ. Δευτέρας], νὰ συσταυραθοῦμε [ό.π.], νὰ συνεισέλθουμε στο νυμφῶνα Τοῦ [στιχηρὸ τῶν αἰνῶν τοῦ ὁρθοῦ τῆς Μ. Τρίτης], νὰ γίνουμε συνοδοιπόροι Τοῦ, ἀποκτώντας φιλαδελφία, γιὰ νὰ συζητήσουμε μαζί Τοῦ καὶ νὰ ἀπολαύσουμε “ξενίας Δεσποτικῆς καὶ ἀθανάτου τραπέζης” [τροπᾶριο τῆς Θ' ὠδῆς τοῦ κανόνα τῆς Μ. Πέμπτης]» (σ. 359).

Στον δικό μας τον ελληνορθόδοξο χώρο μια κοινωνική «χαρτογράφηση» στον τομέα των σύγχρονων «αξιών» και της ηθικής θα καταγράψει στην αρχή τις αποκλίσεις που παρατηρούνται ως προς τον τρόπο πρόσληψης της Ορθόδοξης πίστης και ζωής από τον Νεοέλληνα, όπως, επίσης, και τις αλλοτριωτικές καταστάσεις που παρουσιάζει η σύγχρονη ζωή. Το τελευταίο έχει ως αποτέλεσμα, σε αντίθεση με τη δική μας παράδοση και ζωή, η ελληνική Βουλή να νομοθετεί Σύμφωνα συμβίωσης ομοφυλοφίλων κ.λπ.

Όμως, θα διακρίνει και όλα εκείνα τα στοιχεία που κρατούν ακόμη και σήμερα, έστω και σε λανθάνουσα μορφή, το Νεοέλληνα ενωμένο με τις ρίζες του, την Ορθόδοξη Παράδοση. Αυτές ακριβώς οι ρίζες πρέπει να δώσουν το δικό τους στίγμα στη δική μας Παιδεία, η οποία και την καθιστά Αυθεντική, και να προσανατολίζουν κάθε εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτές οι ρίζες μπορούν ν' αποτελέσουν βάσεις αντίστασης σε κάθε είδους αλλοτρίωσης, εκμετάλλευσης από διάφορες μορφές του αρρωστημένου σε μεγάλο βαθμό κοινωνικοοικονομικού συστήματος. Οι ίδιες μπορούν επίσης ν' αποτελέσουν είδος «αυτοπροστασίας» των παιδιών και των εφήβων.

3.3. Η Αυθεντική Παιδεία και η σύγχρονη ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα

Όμως, ποια είναι η σύγχρονη ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα;

Παράλληλα προς την παρατηρούμενη ελλειπέστατη από τους μαθητές γνώση της γλώσσας, της ιστορίας και της Ελληνορθόδοξης παράδοσης και ζωής και πως η άγνοιά τους αποτελεί πνευματικό νόσημα της φυλής μας. Μάλιστα, στις μέρες μας, φαίνεται να επιχειρείται μία προδοσία στη γλώσσα, στην ιστορία και στον πολιτισμό μας, στο καλούμενο μάθημα των Θρησκευτικών, δηλαδή στο μάθημα της Παιδείας και Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς:

- Οι μαθητές ΔΕΝ έχουν ανάγκη να γνωρίσουν τα διάφορα θρησκευόμενα, και, μάλιστα, μέσα από την αντιπαράθεσή τους με ένα ΑΧΤΑΡΜΑ θρησκευτικών γνώσεων και δοξασιών, αλλά να γίνουν ΚΟΙΝΩΝΟΙ και να ΑΝΤΙΠΑΡΑΤΕΘΟΥΝ με περιεχόμενα (διδασκεία ύλη), τα οποία πρωτίστως θα τους εξασφαλίσουν την ΑΥΘΕΝΤΙΚΗ Παιδεία και θα συμβάλουν στη καλλιέργεια ενός ΓΝΗΣΙΟΥ και ΟΧΙ κάλπικου ήθους.

Στο σημείο αυτό είναι αναγκαίο να διευκρινιστεί πως για εμάς:

- Ελληνορθόδοξη Παράδοση και ΑΥΘΕΝΤΙΚΗ Παιδεία δεν αποτελούν αφηρημένα ιδεολογήματα, αλλά συγκεκριμένες ενυλώσεις που δημιούργησε και δημιουργεί ο λαός μας και μάλιστα στο πλαίσιο της εκκλησιαστικής κοινότητας.

Από τα προαναφερθέντα προκύπτει ότι:

- «*Τόσο τα περιεχόμενα του καλούμενου μαθήματος των Θρησκευτικών, δηλαδή του μαθήματος της Παιδείας και Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς όσο και τα περιεχόμενα των λοιπών μαθημάτων καλούνται να προσφέρουν στο μαθητή βοήθεια για την ερμηνεία της ίδιας του της ζωής ή καλύτερα, το πώς είναι δυνατόν να μάθει να βλέπει κριτικά τον κόσμο και τη δική του ζωή με τη βοήθεια της δικής του παράδοσης και ζωής*»¹⁹. Η ενσωμάτωση ερωτήσεων και αποκρίσεων, καθώς και η παράλληλη αναζήτηση των αδιέξοδων συνιστούν προσωπικό κατόρθωμα του μαθητή.

Ως Έλληνες και ορθόδοξοι είμαστε κληρονόμοι μιας μεγάλης διαχρονικής παράδοσης, η οποία, ξένα προς κάθε μορφής κινήματα που έχουν μέσα τους διαλυτικά

¹⁹ . Ι. Β. Κογκούλη, *Διδακτική του μαθήματος των Θρησκευτικών -Παιδείας και Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς-*, ό.π., σ. 251.

στοιχεία φθοράς, προβάλλει τον κοινοτικό θεσμό και αναδεικνύει το ανθρώπινο πρόσωπο, στοιχεία, τα οποία αποτελούν τα θεμέλια κάθε μορφωτικής και εκπαιδευτικής ενέργειας. Κατά συνέπεια, στο δικό μας τον χώρο γνώση και Αυθεντική Παιδεία λειτουργούν ως καλλιέργεια του γνήσιου ανθρώπινου προσώπου.

3.4. Το Παιδαγωγούν σχολείο, η Αυθεντική Παιδεία ως διδακτήριο αρετών και οι μαθητές

Με βάση τα ανωτέρω, κρίνεται απαραίτητο να απαντηθεί το ακόλουθο ερώτημα:

- Αφορά **Παιδαγωγούν σχολείο** που στηρίζεται ή οφείλει να στηρίζεται στην Αυθεντική Παιδεία και στο διδακτήριο αρετών που απορρέουν από αυτήν, όλους τους μαθητές ή όχι;

Στο ερώτημα αυτό εμμέσως απαντά ο Ν. Μουζέλης, ο οποίος αναφέρει: «*Η ιδέα πως για τους Έλληνες που δεν πιστεύουν το μάθημα των Θρησκευτικών θα έπρεπε να είναι προαιρετικό, είναι τόσο απαράδεκτη όσο και η αντίληψη πως οι μαθητές με αναρχικά πολιτικά φρονήματα, επειδή δεν πιστεύουν στην κρατική εξουσία, δεν θα πρέπει να υποχρεούνται να μελετήσουν τη συγκρότηση και εξέλιξη του ελληνικού κράτους – έθνους*»²⁰. Και αυτό γιατί, όπως ο εν λόγω συγγραφέας παρατηρεί: «*η γνώση των βασικών συστατικών στοιχείων της Ορθοδοξίας, της ιστορικής εξέλιξης της εκκλησίας και του ρόλου που αυτή έπαιξε στη διαμόρφωση της νεοελληνικής κοινωνίας και του πολιτισμού αποτελεί βασική προϋπόθεση για να καταλάβουμε ποιοι είμαστε και πώς λειτουργούμε*»²¹.

Προσποικικά, απαντώντας στο ανωτέρω ερώτημα υποστηρίζουμε ότι στο ελληνικό σχολείο:

1. **«ΟΛΟΙ οι μαθητές, ανεξάρτητα από τη θρησκευτική ή ιδεολογική τοποθέτηση των γονέων τους, εφόσον φοιτούν σε ελληνικό σχολείο, ΟΦΕΙΛΟΥΝ να μάθουν τη γλώσσα, την ιστορία και την παράδοση του τόπου, η οποία, ασφαλώς, είναι η Ελληνορθόδοξη, στον οποίο διαβιούν.**
2. **Η γνώση απ' όλους τους μαθητές της Ελληνορθόδοξης παράδοσης και ζωής, όπως και της ελληνικής γλώσσας και ιστορίας δε σημαίνει προσηλυτισμό ή ιδεολογικό διαποτισμό, αλλά παροχή σε αυτούς βοήθειας, ώστε οι ίδιοι να μπορέσουν να γίνουν άρτιοι, ολοκληρωμένοι ως προσωπικότητες, «κοσμοπολίτες», αποτελούντες «κόσμον κόσμον» (κόσμημα - στολίδι), οικουμενικοί, παγκόσμιοι άνθρωποι και όχι παγκοσμιοποιημένοι»²².**

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητο να τονιστεί, πως στο χώρο της ελληνικής εκπαίδευσης, καταβάλλεται προσπάθεια αντικατάστασης της ιστορικής γνώσης που προσφέρεται μέσα από τα μαθήματα της Ιστορίας, της γλώσσας και ειδικότερα της Νεοελληνικής λογοτεχνίας και του καλούμενου μαθήματος των Θρησκευτικών, δηλαδή τους μαθήματος της Παιδείας και Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς, με τη γνώση κοινωνικών θεσμών, η οποία προσφέρεται με το μάθημα της Κοινωνιολογίας που επιχειρείται στο χώρο του σχολείου να υποκαταστήσει τα προηγούμενα. Και αυτό με στόχο την από μέρους των διδασκόντων επιδίωξη ερμηνειών, οι οποίες να εξυπηρετούν πολιτικές ιδεολογίες.

²⁰. Ν. Μουζέλης, «Η διδασκαλία των Θρησκευτικών», στην εφημ. «Το Βήμα», 16.10.1995.

²¹. Ν. Μουζέλης, ό.π.

²² I. Β. Κογκούλη, *Διδακτική του μαθήματος των Θρησκευτικών -Παιδείας και Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς-*, ό.π., σ. 350.

Τα ανωτέρω, μαρτυρούν την ανεπίτρεπτη κατάσταση, η οποία επικρατεί στο χώρο της Παιδείας γενικότερα και της εκπαίδευσης ειδικότερα. Και, ασφαλώς, η εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση προσπαθεί να «περάσει» μέσα από τα σχολεία μας το πρόγραμμά της. Όμως, φαίνεται πως και η διοίκηση της Εκκλησίας μας αντιμετωπίζει ως δευτερεύον πρόβλημα αυτό της Παιδείας γενικότερα και της εκπαίδευσης ειδικότερα, άσχετα εάν οι εκπρόσωποί της, όταν αναφέρονται στον άγιο Κοσμά τον Αιτωλό ξεσπούν σε μεγαλοστομίες.

Ειδικότερα, με τις τελευταίες ενέργειές της η Ιεραρχία της Εκκλησίας φάνηκε να συμπορεύεται με τις επιστημονικά ανεπίτρεπτες ενέργειες του Υπουργείου Παιδείας, το οποίο ανέθεσε τη σύνταξη ΝΕΩΝ Προγραμμάτων Σπουδών (Αναλυτικών Προγραμμάτων) του καλούμενου μαθήματος των Θρησκευτικών, με κονδύλια του ΕΣΠΑ, σε ανθρώπους που, ενώ είχαν θεολογικές σπουδές, στη συντριπτική πλειονότητά τους στερούσαν την απαιτούμενη προς τούτο Ψυχοπαιδαγωγική και Διδακτική ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ εξειδίκευση.

ΑΠΕΚΛΕΙΣΕ, έτσι, η Ιερά Σύνοδος από τις επιτροπές, τις σχετικές με την αξιολόγηση των Προγραμμάτων Σπουδών (Αναλυτικών Προγραμμάτων) του καλούμενου μαθήματος των Θρησκευτικών τους ειδικούς επιστήμονες, τα οποία χαρακτηρίστηκαν από τον Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο κύριο ΙΕΡΩΝΥΜΟ, «*ακατάλληλα και επικίνδυνα*».

Στο σημείο αυτό μόλις κρίνεται αναγκαίο να τονιστεί πως όσοι ασχοληθήκαμε και ασχολούμαστε με την Παιδαγωγική επιστήμη και ειδικότερα με τον κλάδο της Διδακτικής και κατά συνέπεια με τα Προγράμματα Σπουδών (Αναλυτικά Προγράμματα) είναι μέλη της Ορθόδοξης Καθολικής Εκκλησίας μας.

Επίλογος

Από όσα προαναφέρθηκαν καθίσταται εμφανές πως το Γένος μας κινδυνεύει από την αλλοτρίωση, η οποία ενισχύεται από το γεγονός πως το σχολείο φαίνεται να αδιαφορεί για την καλλιέργεια στους μαθητές της ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ των μελών του. Ασφαλώς, οι εθνοαποδομητές αδιαφορούν, εάν ΠΕΘΑΝΕΙ το Γένος των Ελλήνων με αποτέλεσμα να φαίνεται να μην ισχύει το: «*Η Ελλάδα ΠΟΤΕ δεν πεθαίνει*». Άραγε, θα μείνουμε αδιάφοροι, όταν, ως γνωστόν, όπως προαναφέρθηκε:

- Κατά την Τουρκοκρατία, και όχι μόνο, στην αγκαλιά της Εκκλησίας σώθηκε το Γένος μας.

Βέβαια, αυτό συμβαίνει, ως προς τον Χριστιανισμό γενικότερα, και σε ολόκληρη την Ευρώπη, η οποία φαίνεται να απομακρύνεται από τον Χριστό, ενώ, παράλληλα, κινδυνεύει από **μουσουλμανικό εποικισμό και αλλοτρίωση**.

Όταν αυτή είναι η ζοφερή πραγματικότητα, απομένει στον καθένα μας να αγωνιστεί από το δικό του μετερίζι και, μάλιστα, για ένα τέτοιο πρόβλημα όπως είναι η προσφορά στα παιδιά και τους εφήβους της Αυθεντικής Παιδείας.